

ФІЛОСОФСЬКО-ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ

В.Ю. Ковальчук, доктор педагогічних наук, професор
Дрогобицький державний педагогічний університет, м.
Дрогобич, Україна

Спілкування як фундаментальний спосіб буття людей зберігало і зберігає своє невідворотне значення. Поза спілкуванням неможливе формування ані людської особистості, ані суспільства. Взаємодія соціальних суб'єктів, осіб і спільнот робить вирішальний вплив на хід громадських процесів, на життя суспільства в цілому.

Актуальність цієї проблеми обумовлена тим, що нині суспільство переживає кризу цінностей. Звідси зрозуміло, що проблема спілкування має бути розглянута в контексті проблематики оптимізації міжлюдських стосунків, як у сфері міжособистісного, так і колективного спілкування. Сучасний світ, що роздирається протиріччями, залишає, здавалося б, усе менше можливостей для міжлюдського розуміння. Людство на стику тисячоліть зіткнулося з цілим рядом глобальних проблем, а саме: збереження довкілля, демографічні проблеми, витрачання енергоресурсів, але, крім того, гостро стоять питання дотримання і реалізації прав людини, визнання людської особистості вищою цінністю.

Необхідно виникають моральні проблеми людських стосунків, розвитку людської особистості. У зв'язку з цим цінність людської особистості стає головним і засадничим критерієм оптимізації самого процесу виховання і спілкування, сама ідея громадського прогресу набуває морально-етичного виміру. Також і проблема віднайдення конструктивних шляхів взаємодії соціальних суб'єктів, особливо в макросоціальній сфері, в політиці, економіці набуває у сучасному світі важливого значення, оскільки в наявності протиріччя між різними політичними силами, між провідними світовими державами і країнами, що розвиваються. А в той же час політичні амбіції окремих державних лідерів часто зводять нанівець процес конструктивного діалогу, що нерідко призводить до відкритого озброєного протистояння в різних регіонах земної кулі.

Міжнародний тероризм став однією з глобальних проблем. Все частіше і частіше жертвами терору стають мирні громадяни, і тут стає очевидним грубе порушення прав людини. У сучасному світі набирає силу злочинність. На жаль, не уникнула цього і Україна. Окрім організованої злочинності часто мають місце випадки індивідуального

насильства, абсолютне презирство до недоторканості і життя інших людей. У цьому сенсі суттєво зростає роль учителя в школі, викладача в університеті.

Перелічені вище моменти з новою силою викликають до життя переутвердження моральних норм, дефіцит яких в сучасному суспільстві несе в перспективі вельми згубні наслідки. Сучасному суспільству потрібно відповідально долучити до справи свідомого унормування суспільного життя усіх його членів. Для нормальної і конструктивної міжлюдської взаємодії, функціонування суспільства потрібні чесність, порядність в праці, в особистих взаємовідносинах між окремо взятими індивідами, заборона і виключення систематичної брехні, насильства і обману, повага до свободи і гідності інших людей. На макросоціальному рівні це означає цілеспрямовані зусилля з боку самих офіційних інституцій, макросоціальних суб'єктів з метою оптимізації основних напрямів громадського життя. Але якщо ці вимоги не стануть «живими» і такими, що реально діють в сім'ї, вихованні, в культурі і мистецтві, в громадських і особистих стосунках, то життя сучасного суспільства ставатиме усе більш важким і небезпечним.

З часів Еммануїла Канта відомо, що метою і сенсом прогресу суспільства визнається розвиток людської особистості, індивідуальності. На службу цієї мети ставиться функціонування державних механізмів, неодмінною умовою якого є активна і свідома участь кожного члена суспільства. Це пов'язано і з питаннями збереження довкілля, необхідного для життя людини. Очевидно, що джерела енергії, які має в розпорядженні людство, швидко виснажуються, особливо якщо їх споживання триватиме в нинішніх обсягах.

Отже, проблема спілкування як ніколи актуалізує питання про моральні цінності. Часто квазіліберальна вседозволеність видається за захист індивідуальної свободи. У таких поширених в сучасній Україні явищах, як соціальний розброд, криза сім'ї і духовних цінностей, корупція, марнотратство, презирство до праці легко виявити відмову від усяких норм, які б упорядковували людські спонукання. Тут основна мета - цілісне і гармонійне буття особистості, цілісність і осмисленість людської екзистенції.

Вільне прийняття і реалізація етичних норм виключає використання інших людей як знаряддя для досягнення чийхось інтересів. Суспільство, перебуваючи в різноманітті людських взаємозв'язків, немислиме поза розвитком людської особистості у багатстві і

різноманітні сутнісні сили, і тому кардинальні громадські перетворення мають своїм відправним пунктом окрему живу особу, індивідуальну свідомість людини. Спілкування як необхідна умова існування суспільства і особи є також умовою формування індивідуальної суті людини, де особливу важливість має індивідуальне, вільне і усвідомлене осмислення індивідом глобальних проблем людства, а також проблем власного саморозвитку. Спілкування - свого роду універсальний механізм, за допомогою якого і можлива оптимізація найрізноманітніших сфер людської взаємодії. Основний момент - усвідомлення кожним окремим індивідом значущості як суспільства, так і усього біологічного і соціального середовища для власної життєдіяльності. Але цьому треба наполегливо вчитись і тому, як сказав один з визначних мислителів XIX ст.: «Учитель сам повинен бути навчений».

Екзистенційні та комунікативні питання управління: матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Суми, 23-25 січня 2014 р. - Суми: Сумський державний університет, 2014. - Ч.1. – С. 56-58.